

Vreemde vogels

Titel: Vreemde vogels	Vakken/Leergebieden: Kunstzinnige oriëntatie (beeldend) Oriëntatie op jezelf en de Wereld OJW (biologie, geschiedenis)	Groep: Keuzegroep met leerlingen uit groep 5 t/m 8
Beschrijving betekenisvolle opdracht: Basisschool De Trekvogel staat in een vogelrijke omgeving. Om die reden besteedt de school veel aandacht aan de vogeltrek en leefwijze van vogels. De leerlingen hebben tijdens de biologielessen geleerd dat er allerlei soorten vogels en vogelsoorten zijn. Ze vinden het onderwerp boeiend en vooral de leerlingen van groep 7 en 8 beschikken al over veel kennis. De leerlingen vinden het leuk om naar de eigenaardige en/of bijzondere eigenschappen van vogels te kijken.		
Op basis hiervan krijgen de leerlingen de volgende opdracht: <i>Ontwerp je eigen 'vreemde vogel': schets een zelfbedachte nieuwe vogel door typerende kenmerken van drie verschillende vogels te combineren. Bijvoorbeeld de lange staart van de ene vogel en de hoekige snavel, of lange poten van een andere vogel. Let daarbij wel op de lichaamsverhoudingen van de vogel. Maak je tekening zo dat anderen denken dat het een bestaande vogel is. Maak eerst een aantal schetsen en werk de beste uit met aquarelverf.</i>		
Omschrijving les/project: Deze les wordt gegeven in samenhang met biologie en geschiedenis.		
1. Vogels en vogelsoorten In het eerste deel van de les inventariseren en classificeren de leerlingen alle vogels die ze kennen. Ze doen dat in twee- tot viertallen. De opdracht staat in een PowerPoint op het digitale bord en wordt mondeling besproken.		
2. Bekijken van het vogelschilderij De leerlingen bekijken een schilderij van Melchior d' Hondcoeter uit circa 1686, genaamd 'Het drijvend veertje'. Ze doen dat in tweetallen op een laptop. Vervolgens beschouwen ze het schilderij met de hele groep op het digitale bord en proberen betekenis te geven aan wat zij zien. Daarbij komen de verschillende beeldende aspecten aan de orde in samenhang met aspecten van geschiedenis en biologie. Dit deel van de les is geïnspireerd op een les uit het extra Praxisbulletin Topstukken .		
3. Kenmerken bepalen voor de schets Met behulp van boeken en websites over vogels maken de leerlingen keuzes voor hun ontwerp.		
4. Schetsen en schilderen De leerlingen maken een schets. De bedoeling is dat ze snel drie schetsen maken. Door tijdgebrek wordt er één schets gemaakt en uitgewerkt.		



5. Evaluatie van de les

Aan de hand van de schilderijen van de kinderen wordt de les geëvalueerd.

De centrale vraag in deze les is:

Welke delen van drie verschillende vogelsoorten zou je zodanig kunnen samenvoegen dat je een fantasievogel ontwerpt die realistisch lijkt?



Download: [Een fotoverslag van de les](#)

Ondersteuning door een culturele instelling.

De school wordt ondersteund door Kunst Centraal uit Utrecht. Alle teamleden volgen drie jaar lang cursussen op alle vakgebieden van de kunsten. Zij krijgen een training en een coaching. Deze expertise wordt op groepsniveau weer ingezet. Groepsoverstijgend worden er presentaties en workshops gegeven voor alle leerlingen. Ook is er jaarlijks een 'Trekvogel Got Talent'-manifestatie waarin leerlingen hun talenten laten zien. Op dit moment werken alle leerkrachten van de Trekvogel aan de vormgeving van leerlijnen op alle kunstvakken en cultureel erfgoed. Hierbij is nog weinig gebruik gemaakt van het leerplankader kunstzinnige oriëntatie.

Beginsituatie:

De les *Vreemde Vogels* wordt gegeven tijdens een workshop die deel uit maakt van een circuit van creatieve vakken dat vier keer per jaar wordt aangeboden. Leerlingen kunnen kiezen voor een workshop beeldend, muziek, drama, erfgoed, audiovisueel of literair en werken samen in heterogene leeftijdsgroepen.

Twaalf leerlingen uit groep 6 t/m 8 hebben gekozen voor de workshop beeldend. Ze hebben verschillende ervaringen met tekenen en schilderen afhankelijk van de groep waaruit ze afkomstig zijn. Enkele leerlingen uit groep 8 volgen schildercursussen of worden thuis extra gestimuleerd. De leerlingen mogen kiezen met welke verf ze schilderen: plakkaatverf of aquarelverf. Werken met aquarelverf is voor de meeste leerlingen nieuw. Ze geven de voorkeur aan schilderen met de plakkaatverf. De leerlingen zijn niet gewend om schetsen te maken en om het hele blad te gebruiken voor hun opzet. Werken vanuit het creatieve proces is bekend en wordt ingevoerd op de school. Ook het werken in samenhang met andere vakken is vertrouwd voor de leerlingen.

De volgende leerdoelen staan centraal:

- De leerling kan een aantal vogels noemen en categoriseren op soort.
- De leerling kan betekenis geven aan een schilderij en dat in verband brengen met het gebruik van beeldaspecten en de voorkeur van de schilder.
- De leerling kan benoemen waarom vogelschilderijen populair waren in de tijd waarin de schilder leefde.
- De leerling kan een schets maken van een vogel met kenmerken van drie verschillende vogels, lijkend op een echte vreemde vogel.
- De leerling kan gebruik maken van de beeldende materialen (aquarel- of plakkaatverf)



Kerdoelen OJW:

Kerdoel 40: de leerlingen leren planten en dieren op basis van kenmerken in te delen in soorten.

Kerdoel 51: de leerlingen leren motieven van mensen voor handelingen uit het verleden.

Competenties & Fasen van het creatieve proces:

Beschrijving oriënteren (incl. reflectie):

Vogels en vogelsoorten (samenhang met biologie)


De leerlingen starten met het opschrijven van allerlei vogels die ze kennen. Op deze manier halen ze hun kennis over vogels op, verwoorden die en delen dit daarna met de kinderen uit hun groepje.


Vervolgens legt de leerkracht uit dat ze in groepjes de vogels moeten verdelen over vier categorieën.


Ze noemen om de beurt hun vogels op die bijvoorbeeld bij de categorie zwemvogels horen. De

leerkracht helpt de leerlingen bij het categoriseren. 

Doordat de leerkracht de opdracht koppelt aan een bepaalde tijdsduur en zo houdt ze de vaart erin.

Hierdoor blijven de meeste leerlingen alert. Een van de leerlingen uit groep 6 heeft de diagnose ADHD en is heel erg druk. Hij lijkt aanvankelijk niet op te letten en wordt op een handige manier gecorrigeerd zonder dat het proces van de les wordt verstoord. 


Soms corrigeren leerlingen elkaar: "een pelikaan is geen zwemvogel maar een steltloper!" Een groep meisjes ontdekt vogels die niet bij een van de genoemde soorten horen. De leerkracht geeft aan dat ze een nieuwe categorie mogen toevoegen als dit nodig is. 


Als de leerlingen klaar zijn met de opdracht koppelt de leerkracht de uitkomsten terug naar de hele groep. Een meisje legt uit wat huisvogels zijn en geeft een voorbeeld. 


Bekijken van een 17^e eeuwse schilderij (samenhang, kunstbeschouwing, biologie en geschiedenis)


De leerkracht vertelt dat de leerlingen op een laptop een vogelschilderij gaan bekijken. Ze laat zien

hoe ze op de website van het Rijksmuseum het schilderij van Melchior d'Hondecoeter 'Het drijvende veertje' kunnen vinden. Ze vraagt de leerlingen om dit in tweetallen op de laptop te bekijken en er over te praten. Ze kunnen kijken naar de verschillende soorten vogels, naar de kleuren, de

lichaamsverhoudingen en naar alles wat hen nog meer opvalt. 

De leerlingen lijken het interessant te vinden om op hun laptop iets op te zoeken. Ze hebben hiermee al enige ervaring. De kenmerken van de verschillende vogels worden uitgediept, zoals grootte, kleuren en vormen. Daarnaast worden de eigenschappen van vogels besproken, of ze tot een bepaalde soort behoren en of waardoor ze gevaarlijk kunnen zijn voor andere soorten of voor mensen. De leerkracht stelt verhelderende vragen. 

Wanneer de leerlingen voldoende hebben gekeken en gepraat met elkaar, beschouwen ze met de hele groep het schilderij op het digitale bord. Ze bespreken de vogels die ze kennen. 

Ze geven betekenis aan het schilderij uit de 17^e eeuw en de leerkracht stelt verdiepende vragen. Met de kennis die ze in vorige lessen en in deze les hebben opgedaan letten ze daarbij op de beeldaspecten en de functie daarvan (grootte, licht, donker, compositie). 

De leerlingen vinden het schilderij aanvankelijk erg somber en niet zo interessant. Door het gesprek en de achtergrondinformatie gaan ze anders naar het schilderij kijken, bijvoorbeeld waarom de schilder een groot contrast heeft gemaakt maakt tussen donker en licht. Hierdoor verandert hun mening over het schilderij.

In samenhang met geschiedenis wordt er gefocust op de tijd waarin deze vogelschilderijen zo belangrijk waren. Rijke mensen wilden graag pronken met schilderijen en vogelschilderijen (met vreemde exotische vogels) waren in die tijd erg populair. Hiermee geeft de leerkracht achtergrondinformatie aan de leerlingen en geeft ze aan wat de functie van kunst in die tijd was.



De leerkracht biedt leerlingen ook ruimte om eigen ervaringen met bijzondere vogels, opgedaan tijdens bezoeken met hun ouders aan bijvoorbeeld de Avifauna of de dierentuin, te delen met hun groepsgenoten. Tot slot laat ze op het digibord de opdracht zien:




Ontwerp je eigen vreemde vogel

- Bekijk de vogelboeken, kijk op internet (ook naar werk van d'Hondecoeter).
- Schets je vreemde, nieuw bedachte vogel door kenmerken van verschillende vogels te combineren.
- Let wel op de verhouding van de vogel.
- Maak je tekening zo dat een ander denkt dat het een bestaande vogel is.
- Maak een aantal schetsen. De beste ga je verder uitwerken

Beschrijving onderzoeken (incl. reflectie):

Foto's op internet en in boeken


De leerkracht bespreekt met de leerlingen de opdracht. Ze vraagt hen om op internet en in boeken een aantal vogels op te zoeken die ze willen gebruiken voor hun compositie waarbij ze kenmerken van drie verschillende vogels gaan samenvoegen. De vogel moet realistische kenmerken hebben die redelijkerwijs in orde van grootte bij elkaar passen (geen karikaturen). 

De leerkracht laat leerlingen kenmerken noemen die ze kunnen gebruiken en geeft zelf een aantal suggesties. Ze kunnen letten op: de verschillende vormen van de kop, snavel, poten of de hals. Maar ook op de lichaamsverhoudingen: hoe zijn de onderlinge verhoudingen tussen het lijf en de kop, de hals en de poten? Ze kunnen ook letten op de kleuren en kleurvlakken van de veren.

De leerkracht geeft ook aan hoe ze een schets kunnen maken en wat de functie van de schets is.

De plaatjes in de boeken en op internet lokken allerlei reacties uit. Vooral heel vreemde vogels of felgekleurde vogels spreken erg tot de verbeelding. Allerlei associaties komen los.

Helaas blijkt er te weinig tijd voor het maken van drie schetsen. De leerlingen vinden het moeilijk om een schets uit de losse pols te maken. Ze doen het nauwkeurig en dat kost tijd.

Ook het zoeken naar afbeeldingen van vogels kost veel meer tijd dan gedacht. Sommige leerlingen hebben moeite met keuzes maken. Ze krijgen een extra zetje van de leerkracht. Omdat het schetsen hierdoor een andere opzet krijgt waarbij onderzoeken meer uitvoeren wordt, beschrijven we dit deel van de les verder hieronder. 

Omdat het schetsen hierdoor een andere opzet krijgt waarbij onderzoeken meer uitvoeren wordt, beschrijven we dit deel van de les verder hieronder.



Beschrijving uitvoeren (incl. reflectie):

De beste schets zou worden gekozen om uit te werken met verf, maar de meeste kinderen hebben meteen hun definitieve schets gemaakt. Ook de grootte van de vogel is niet helemaal conform de afspraak. Omdat het nieuw is voor de leerlingen en ze erg enthousiast zijn, wil de leerkracht niet ingrijpen in dit proces. Ze stimuleert en geeft aanwijzingen.



De leerlingen hebben eigen interesses en maken eigen keuzes. Sommige tekenen heel precies en klein. De leerkracht geeft feedback op de vormen. Ze heeft de groepen een schema gegeven waarin de globale vorm en verhouding van de vogel is weergegeven. Ze doet dit ter ondersteuning van het inzicht in verhoudingen en om onzekerheid weg te halen bij leerlingen over de compositie.

De leerling die heel erg druk is en moeite had om zich tijdens de uitleg te concentreren door zijn ADHD-problematiek, maakt vol enthousiasme en gedrevenheid een prachtige schets. 🗨️



De meeste leerlingen kiezen voor plakkaatverf en gaan schilderen. De leerkracht geeft suggesties mee voor het gebruik van de verf en de dunne penseeltjes. Verder speelt ze in op het gebruik van deze verf tijdens het rondlopen in de klas terwijl de leerlingen bezig zijn.

Ze werken de vogels verschillend uit. Enkele leerlingen schilderen direct met grove verfstreken en met felle kleuren, andere leerlingen kiezen voor heel gedetailleerde manier van schilderen.

De leerkracht biedt feedback op hoe ze veertjes kunnen aanzetten door bepaalde bewegingen te maken met het penseeltje. Ze laat ook zien hoe je een deel van het vogeltje kunt accentueren door een donkere kleur te gebruiken. 🗨️

Sommige leerlingen krijgen de opdracht niet af. Omdat het bijna vakantie is en de leerlingen uit diverse groepen komen mogen ze hun werk in de eigen klas afmaken op een ander moment.



Evalueren (incl. reflectie):

Na elke fase van het creatieve proces wordt besproken wat de leerlingen hebben gedaan en de leerkracht vat dit samen vóór ze verder gaan. Soms vraagt ze tussendoor wat de leerlingen vinden van de les. 👁 Eén meisje voegt daar nog persoonlijke ervaringen aan toe. Aan het einde van de les wordt héél kort geëvalueerd omdat de tijd bijna voorbij is en er nog opgeruimd moet worden. Er zijn twee werkstukken af. De leerkracht vraagt enkele leerlingen naar hun ervaring, welke keuzes ze hebben gemaakt en waarom. Ze vraagt naar de beleving en de waardering van de verschillende opdrachten en wat ze moeilijk of makkelijk vonden.

In deze les in aan de volgende competenties uit de leerlijn beeldend gewerkt:**Oriënteren (inclusief reflecteren):**

- De leerling kan zich binnen de context van een betekenisvol onderwerp (*vreemde vogels*) openstellen voor beeldende kunst.
- De leerling kan in een beeldbeschouwingsgesprek de betekenis die hij aan beeldende vormgeving en beeldende kunst geeft onderzoeken en een relatie leggen met de middelen die de maker heeft gebruikt zoals beeldaspecten, materialen en technieken. Hij kan daarbij openstaan voor betekenissen die anderen daaraan geven waaronder de vormgever/ kunstenaar. (*Tijdens het beschouwen oriënteren en onderzoeken de leerlingen een schilderij; ze kijken naar wat hen allemaal opvalt, letten op beeldaspecten.*)

Onderzoeken (inclusief reflecteren):

- De leerling kan beeldende vormgeving en beeldende kunst (waaronder cultureel erfgoed) gebruiken als inspiratiebron voor eigen beeldend werk. (*Leerlingen laten zich inspireren door het vogelschilderij en foto's van vogels op internet en in boeken.*)
- De leerling kan experimenteren met beeldende materialen en technieken en nieuwe mogelijkheden uitproberen. (*Snelle ontwerpschetsen maken en schilderen met aquarelverf zijn nieuw voor de leerlingen.*)

Competenties uitvoeren (inclusief reflecteren):

- De leerling kan bewuste keuzes maken bij het uitvoeren van de opdracht en aangeven hoe hij gebruik heeft gemaakt van ideeën die hij heeft opgedaan in de onderzoeksfase. (*Leerlingen hebben in de oriëntatie en onderzoeksfase informatie gekregen waardoor ze tijdens uitvoeringsfase betere keuzes kunnen maken met betrekking tot het gebruik van beeldaspecten als vorm en kleur.*)
- De leerling kan zijn keuzes motiveren en daarbij rekening houden met de criteria van de opdracht en zijn eigen criteria.

Competenties evalueren (inclusief reflecteren):

- De leerling kan vertellen over het verloop van zijn werkproces en daarbij zijn werk vergelijken met de criteria van de opdracht en zijn eigen criteria.
- De leerling kan zijn waardering uitspreken voor het eigen product en werkproces en dat van anderen.





Presentatievorm:
Schilderij

Groepsvorm:
Individueel

Urenbesteding:
Oriëntatie: 45 minuten
Onderzoeken: 15 minuten
Uitvoeren: 25 minuten
Evalueren: 5 minuten

1,5 uur totaal

Beoordelingscriteria:

- Kan de leerling een aantal vogels noemen en categoriseren op soort?
- Kan de leerling betekenis geven aan een schilderij en in dit in verband brengen met het gebruik van beeldaspecten en de voorkeur van de schilder?
- Kan de leerling benoemen waarom vogelschilderijen populair waren in de tijd van de schilder leefde?
- Kan de leerling een schets maken van een vogel met kenmerken van drie verschillende vogels, lijkend op een echte vreemde vogel?
- Kan de leerling gebruik maken van de beeldende materialen (aquarel- of plakkaatverf)?

Portfolio:

N.v.t.

Eindsituatie:

De leerkracht vond de leerlingen enthousiast en actief. Ze hebben de opdracht redelijk goed begrepen en uitgevoerd. Hun kennis m.b.t. vogels en vogelsoorten is uitgebreider geworden. De leerlingen dachten goed mee over het 17^e eeuwse schilderij; ze blijken opmerkelijke details waar te nemen. De leerlingen die extra aandacht nodig hadden hebben buitengewoon goed gewerkt. De jongen met ADHD heeft een zeer creatieve en kleurrijke vogel gemaakt. De leerkracht geeft aan dat er te weinig tijd was voor de verschillende onderdelen van de les. Het schetsen, schilderen en evalueren was te kort om goed uit te kunnen voeren. De leerkracht zal zorgen dat ze de opdracht nog in hun eigen groep af kunnen maken. Ze is tevreden met het eindresultaat van vandaag.

